

Шалімова Н.С.,
д.е.н., професор, декан економічного факультету,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПРОФЕСІЇ СФЕРИ ОБЛІКУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЬОВАНOSTІ ТА ЯКОСТІ

Безсумнівно професії сфери обліку, аудиту, оподаткування є важливими, адже це запорука ефективного функціонування держави. Законом України «Про вищу освіту» [5] визначено термін «професій, для яких запроваджено додаткове регулювання» та можливість визначення «спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання». Професія, для якої запроваджене додаткове регулювання, - вид професійної діяльності, доступ до якого, крім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором. Враховуючи суспільну значимість професій в сфері обліку, аудиту, оподаткування, їх віднесення до цієї групи, з одного боку, не викликає заперечень, але з іншого – не має підкріплення в нормах законодавчого і нормативного регламентування.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4] визначено, що головним бухгалтером підприємства, що становить суспільний інтерес, може бути призначена особа, яка має повну вищу економічну освіту, стаж роботи у сфері фінансів, бухгалтерського обліку та оподаткування не менше трьох років (стаття 7, розділ III). Термін «вища економічна освіта» не корелюється з діючим переліком спеціальностей та галузей знань [7; 8] і не передбачає чіткої ув'язки зі спеціальністю «Облік і оподаткування».

Вимоги до посади «головний бухгалтер», «бухгалтер» хоча і визначені в ДКХП, але вони не визначають спеціальність «Облік і оподаткування» як виключну, яка дозволяє отримати доступ до цієї професії. Крім того, в трактуваннях вони оперують поняттями, які не відповідають вимогам сучасного Закону України «Про вищу освіту» [5], назвам спеціальностей та галузей знань [7; 8].

Вимоги до посади бухгалтера визначені в Довідниках кваліфікаційних характеристиках, випуск 1 [6] та випуск 76 [1]. У Випуску 1 для головного бухгалтера визначені такі вимоги: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст), стаж бухгалтерської роботи за професіями керівників нижчого рівня: для магістра - не менше 2 років, спеціаліста - не менше 3 років. У Випуску 76 пропонуються дещо інші характеристики - вища освіта відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста; стаж роботи за фахом у державній службі на керівних посадах не менше 3 років або на керівних посадах в інших сферах не менше 5 років; післядипломна освіта у сфері управління: магістр державного управління за відповідною спеціалізацією.

Отже, вимоги діючих нормативних документів містять певні обмеження щодо посад в сфері обліку, але вони стосуються практичного досвіду, а вимоги щодо освіти не відповідають сучасній термінології, не дозволяють однозначно (беззаперечно) асоціювати зі спеціальністю «Облік і оподаткування». В такій ситуації якщо і розглядати професію «головний бухгалтер», як таку, що потребує додаткове регулювання, то при діючих нормах їй відповідають і інші спеціальності галузі знань 07, спеціальність 051 тощо. Відповідно зміни, в першу чергу, мають бути внесені в зазначені вище документи, аби кваліфікаційні вимоги відповідали сучасній термінології і не допускали двозначності трактувань.

Що стосується аудиторської діяльності, то законодавством України (Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3]), враховуючи вимоги ЄС (Директива 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності [2]) не встановлені особливі вимоги щодо освіти для претендентів для атестації аудиторів. Розділом IV «Атестація аудиторів» встановлено, що аудитором може бути визнана фізична особа, яка: 1) має вищу освіту; 2) підтвердила високий рівень теоретичних знань та професійну компетентність шляхом успішного складення відповідних іспитів; 3) пройшла практичну підготовку із провадження аудиторської діяльності. Відповідні

вимоги визначені враховуючи норми Директиви 2006/43/ЄС (статті 6-13), якою не встановлені чіткі вимоги щодо освіти, але акцентовано на необхідності іспиту на професійну компетентність та практичний досвід.

Отже, професію аудитора можна віднести до професій, для яких встановлено додаткове регулювання, оскільки відповідні компетентні органи - Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ОСНАД) - проводять теоретичні іспиту та перевірку практичної підготовки. Але враховуючи вимоги до освіти, спеціальність «Облік і оподаткування» не є єдиною та виключною, наявність якої дозволяє отримати доступ до даної професії.

Також варто нагадати, що професійні стандарти для сфери обліку, оподаткування, аудиту, контролю не розроблені. Наприклад, Радою нагляду за аудиторською діяльністю ОСНАД створено Галузеву раду з розроблення професійних стандартів у сфері бухгалтерського обліку та аудиту [9], прийняті рішення про утворення робочих груп з розроблення проектів професійного стандарту «Бухгалтер», «Ключовий партнер (партнер із завдання)», «Головний бухгалтер підприємства, що становить суспільний інтерес», «Аудитор», «Асистент (помічник) аудитора», «Інспектор з контролю якості аудиторських послуг». Відповідно після їх затвердження і встановлення чітких кваліфікаційних вимог можна вести мову про наявність професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, і про перелік спеціальностей, що передбачають доступ до таких професій. Але навряд чи, враховуючи норми європейських директив, вимоги щодо освіти для посади «аудитор» будуть обмежені наявністю виключно освіти сфери обліку та оподаткування.

Враховуючи існуючі норми до посад головного бухгалтера, аудитора, спеціальність 071 не може розглядатися, як єдина спеціальність, яка передбачає доступ до професій сфери обліку (головний бухгалтер), аудиту (аудитора). Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» до спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, передбачені особливі вимоги, які охоплюють норми стандартів і ліцензування. Підтримуючи необхідність постійного підвищення якості вищої

освіти і освітніх послуг, оскільки саме це є пріоритетом, необхідно визначитися з вимогами до відповідних професій і можливістю (доцільністю) обмеження доступу до них фахівців інших спеціальностей.

Література

1. Випуск 76 «Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців». URL: <https://jobs.ua/dkhp/sgroup-136>
2. Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄЕС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_844#Text
3. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. №2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року №1556-VII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 19.12.2004 р. №336 «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» (зі змінами та доповненнями) Довідник кваліфікаційних характеристиках, випуск 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>
7. Постанова Кабінету Міністрів України №1021 від 30 серпня 2024 року «Про внесення змін переліку галузей знань і спеціальностей, аз якими

здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової перед вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>

8. Постанова Кабінету Міністрів України №266 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, зf якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>

9. Рішення Ради нагляду за аудиторською діяльністю «Про утворення Галузевої ради з розроблення професійних стандартів у сфері бухгалтерського обліку та аудиту» №7/4/58 від 31.03.2023 р. URL: <https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Рішення-про-утворення-Галузевої-Ради.pdf>